

היא יכולה לומר לו: הרי אתה מצווה ועומד מן התורה להצילני מן הכלב, ולא התרציתי בקידושין, אלא אמרתי לך שתצילני כמו שאתה חייב בלאו הכי להציל כל נפש מישראל.⁽²⁴⁹⁾ ולפיכך אין היא מקודשת.

ומסקינן: תיקו תעמוד שאלה זו בספק.

הגמרא מביאה את המשך הברייתא דלעיל:

מי שאמר לאשה "התקדשי לי בככר", והאשה ענתה: "תנהו לעני". והלך ונתנם לאותו עני — אינה מקודשת.

זאת, אפילו אם אותו עני היה עני הסמוך עלה [עני שנסמך על שולחנה, והיא מפרנסת אותו מכספה], והיא מרויחה בכך שהעני קיבל את הכיכר, בכל זאת אינה מקודשת.

והוינן בה: מאי טעמא? מהו הטעם לכך שבעני סמוך עליה אינה מקודשת? הרי היא

מרויחה בכך שלא תצטרך לתת לעני ככר משלה!

ומשנינן: משום שאמרה ליה, האשה: כי היכי דמחייבנא ביה אנא לפרנס את העני — הכי מחייבת ביה את!

כשם שאני חייבת לזון את העני הסמוך על שולחני, כך גם אתה חייב לזונו, שהרי כל ישראל מצווים לפרנס את העניים, ולא התרציתי לקידושין,⁽²⁵⁰⁾ אלא אמרתי לך שתזון את העני כשם שאתה חייב, בלאו הכי, לזונו.⁽²⁵¹⁾ ⁽²⁵²⁾

והגמרא מביאה כמה מעשים שמהם נלמד הלכה בענין קנין כסף:

א. ההוא גברא דהוה קא מזבין חומרי א-ט פתבייתא, אדם אחד היה מוכר חרוזים של זכוכית [עיי' ברש"י פירוש נוסף], והיה נושא אותם במחרוזות על צוארו.

249. תוספות ר"י הזקן.

נחלקו הראשונים אם האיש חייב להציל את האשה בממונו בחינם, או שהיא חייבת לשלם לו עבור זה:

א. לדעת הריטב"א: אינו חייב להצילה אלא על מנת לגבות ממנה תשלום עבור הכיכר. ולפי זה פירש הריטב"א את הגמרא: "מדאורייתא מחייבת לאצוליה", כלומר: מדאורייתא אתה חייב להצילני על דעת לגבות תשלום. וכן כתב המאירי בדעה ראשונה. [וכתב המאירי שכוונת האשה לומר לו: "תן ככר לכלב ואני אשלם לך". ובזה מיושבת קושית קובץ שיעורים].

ב. המאירי כתב בשם יש אומרים: לאדם עצמו שנמצא בסכנת פיקוח נפש אסור להציל את עצמו בממון חברו אלא על מנת לשלם אחר

כך. אבל אם חברו רואה אותו בסכנת פיקוח נפש, הרי הוא חייב להוציא ממון להצילו אף כשמפסיד. ואינו יכול לגבות את מה שהפסיד בהצלתו.

250. תוספות ר"י הזקן.

251. כאן פשוט לגמרא שאין האשה מתרצה לקידושין מפני שגם האיש חייב לזון את העני. אבל לעיל בענין כלב שהיה רודף אחריה הגמרא הסתפקה שמא האשה מתרצה בקדושין למרות שהוא חייב להצילה, מפני ששם היא עצמה נהנית הנאת גופה ממה שהצילה מיד הכלב, ולפיכך יתכן שהיא מתרצית בקידושין. ר"ן.

252. [עיי' תוספות ר"י הזקן ומאירי].

אתאי החיא איתתא, באה אשה אחת, אמרה ליה: הב לי חד שוכא, תן לי מחרוזת אחת.

אמר לה: אי יהיבנא לך, האם מיקדשת לי? אם אתן לך מחרוזת, תסכימי להתקדש לי בה? אמרה ליה: הבא מיהבא, נתון תתן.

ודנה הגמרא: האם האשה התכוונה לומר: נתון תתן כאשר אמרת, לשם קידושין. והרי היא מקודשת.

או שמא היא התכוונה לומר: נתון תתן לי כמו שאמרתי לך ליתנם לי במתנה, ואל תתלוצץ עלי. ואינה מקודשת. (253)

אמר רב חמא: כל דיבור "הבה מיהבה" [נתון תתן] — לאו כלום הוא, ואינה מקודשת. (254)

ב. ההוא גברא דהוה קא שתי המרא בחנותא. מעשה באדם אחד שהיה שותה יין בחנות.

אתאי החיא איתתא, באה אשה אחת, ואמרה ליה: הב לי חד כסא! תן לי כוס אחת של יין.

אמר לה: אי יהיבנא לך מיקדשת לי? אם אתן לך כוס יין, תסכימי להתקדש לי בו?

אמרה ליה: אשקויי אשקויין! השקה תשקני.

אמר רב חמא: כל "אשקויי אשקויין" — לאו כלום הוא. והאשה לא התרצתה לקידושין, ולפיכך היא אינה מקודשת.

ג. ההוא גברא דהוה קא שדי תמרי מדקלא. אדם אחד השליך תמרים מן הדקל לארץ. אתאי החיא איתתא, באה אשה אחת, אמרה ליה: שדי לי תרתי, השלך לי שני תמרים.

אמר לה: אי שדינא לך מיקדשת לי? אם אשליך בעבורך, תסכימי להתקדש לי בהם?

אמרה ליה: שדי מישדא! השלך תשליך.

אמר רב זביד: כל "שדי מישדא" — לאו כלום הוא, ואינה מקודשת. (255)

253. מאירי.

254. א. מדובר באופן שהאשה פתחה ובקשה מהאיש לתת לה שלא לשם קידושין, והאיש שאל אם תסכים שתתקדש לו בכך, אבל אם מלכתחילה האיש בא ואמר לה "אם אתן לך התסכימי להתקדש לי בזה"? וענתה לו "הבה מיהבה" הרי אנו אומרים שהיא התרצתה לקידושין, והרי זו מקודשת. תוספות. מאירי בשם גדולי ההר. אבל עיין רשב"א ור"ן. ולהלכה פסק הרמ"א סימן כט סעיף י שהיא ספק מקודשת. ועיין מפרשי טוש"ע וביאור הגר"א שם ס"ק כו.

ב. אם האשה שתקה ולא השיבה כלום משמע

לכאורה מלשון הרמב"ם [אישות ד ה] שאינה מקודשת, ועיין רשב"א וטוש"ע סימן כט סעיף י ובית יוסף ומפרשי הטור והש"ע. ומשנה למלך שם. וביאור הגר"א ס"ק כו.

ג. אם לאחר שהאשה אמרה "הבא מיהבה" חזר הבעל ואמר לה בשעת הנתינה "הרי את מקודשת לי" הרי זו מקודשת רא"ש וטור וש"ע שם. אבל עיין רשב"א ור"ן ומפרשי הש"ע שם.

255. הגמרא מביאה את שלשת המעשים הללו ולא מסתפקת במעשה אחד, כדי להשמיענו שבשום דבר לא מועיל "הבא מיהבה" — לא באכילה, לא בשתיה ולא בשאר הדברים. תוספות.

איבעיא להו, נשאלה שאלה לבני הישיבה:

אם האשה היתה משיבה באחד משלושת המעשים הללו בלי לכפול את הלשון, כגון שהיתה עונה לו: "הב", או "אשקי", ו"שדי", ולא היתה כופלת את דבריה ["הבה מיהבה", "אשקויי אשקיינ", "שדי מישדא"] מהו הדין בזה?

האם גם כאשר האשה אמרה פעם אחת "תן לי", או אומרים שהתכוונה לומר תן לי כמו שאמרתי ואל תתלוצץ עלי. או שמא, דוקא כפל לשון משמעותו תן לי כפי שאמרתי, אבל אם אמרה "תן לי" פעם אחת, כוונתה לומר תן לי כפי שאמרת אתה לשם קידושין?

אמר רבינא: מקודשת.

רב סמא בר רקתא אמר: תנא דמלכא! הריני נשבע בכתר המלך: (256) **אינה מקודשת.**

והלכתא: אינה מקודשת.

ואגב שפסקנו כאן הלכה, פוסקת כאן הגמרא הלכות נוספות, בכמה אופני קידושי כסף שהוזכרו בסוגייתנו: (257)

א. והלכתא: שיראי לא צריכי שומא.

המקדש אשה בשיראין אינו צריך לשום את דמיהן לפני הקידושין [ושלא כדברי רב יוסף לעיל ז ב]. (258)

ב. והלכתא כרבי אלעזר, שאמר [לעיל ח א] "התקדשי לי במנה" ונתן לה דינר אחד בלבד, הרי זו מקודשת מיד, ובלבד שישלים לה אחר כך למנה. (259)

ג. והלכתא כרבא אמר רב נחמן [לעיל ח סוף עמוד א], שאם אמר לאשה "התקדשי לי במנה" והניח משכון עליו, אינה מקודשת, הואיל ומנה אין כאן, משכון אין כאן. (260)

שנינו במשנה: האשה נקנית בכסף בשטר ובביאה.

עד כה ביארה הגמרא את דין קידושי כסף.

ועתה באה הגמרא לבאר את דין קידושי שטר:

תנו רבנן:

קידושי אשה בשטר — **כיצד?**

המקדש קטנה או נערה, על ידי קידושין שנותן לאביה —

256. לשון שבועה הוא. תוספות ר"י הזקן, רשב"א. ור"ח פירש שאפילו אם נתן לאשה תגא דמלכא, שהוא דבר חשוב מאוד, היא אינה מקודשת [מובא ברשב"א ובר"ן, וכן דייק שיטה לא נודע למי מגירסת הרי"ף].

257. על פי דברי הרמב"ן הרשב"א והריטב"א.

258. עיין תוספות וראשונים.

259. אף על פי שאין חולק על רבי אלעזר, בכל זאת אגב שהגמרא פסקה הלכתא ב"הב ואשקי" הגמרא פסקה הלכתא אף בזה. רמב"ן רשב"א ריטב"א. ועיין תוספות ר"י הזקן. [וראה הערה הבאה בשם תוספות ר"י הזקן להלן. ולכאורה יש לומר כן אף כאן].

260. אף על פי שאין חולק על רבא אמר רב

אם כתב לו המקדש לאבי הקטנה או הנערה (261) על הנייר או על החרם, (262) אף על פי שאין בו [בנייר או בחרס] שוה פרוטה: (263)

בתך מקודשת לו. (264)

או אם כתב לו: בתך מאורסת לי.

או אם כתב לו: בתך לי לאינתו [לאשה] —

ונתן את השטר לאבי הקטנה או הנערה — הרי זו מקודשת.

מתקיף לה רבי זירא בר ממל לדברי הברייתא, בקושיא:

האיך יתכן ששטר קונה בצורה כזאת?

הא לא דמי האי שטרא לשטר זביני, הרי אין נוסח השטר הזה, דומה לנוסח שטר מכר של שדה —

שהרי התב, בקנין שדה, המוכר הוא זה שכותב לו לקונה "שדי מכורה לך".

ואילו הכא, כאן, הבעל, שהוא הקונה את האשה, כותב לו לאב [שהוא המקנה את בתו] "בתך מקודשת לי".

ומנין לנו שבנוסח כזה אפשר לקנות בשטר? (265)

אמר רבא: התב בשטר מכר, אנו מפרשים את אופן קניית השטר מעניינא דקרא, מתוך משמעות הכתוב בענין מכר [וכפי שיבואר להלן].

משמיענו שאפילו אם אין בו שוה פרוטה, האשה ראויה להתקדש בו מדין שטר. ועיין לעיל בתחילת המסכת, במשנה "האשה נקנית בכסף ובשטר", ברש"י ובהערותנו שם.

264. כתב הרשב"א שהגמרא נקטה לשון קצרה, וצריך לכתוב בשטר את שם האיש והאשה. דהיינו "בתך פלונית מקודשת לי אני פלוני", וכן כתב שלטי הגיבורים בשם ריא"ז.

אבל הריטב"א [סוד"ה אמר רבא] כתב שאין צריך לכתוב בשטר קדושין את שמות האיש והאשה. [ועיין הערות המהדיר שם], ועיין רמב"ן.

265. רש"י. [לתוספת הסבר עיין רשב"א סוף ד"ה מתקיף לה].

הקשה הרמב"ן: הרי הגמרא לעיל ה א דורשת את הכתוב "כי יקח", שהאיש צריך ליקח את האשה ולא שהאשה תקח את עצמה. ואם כן בודאי האיש כותב את השטר.

נחמן, בכל זאת אגב שהגמרא פסקה הלכתא ב"הב ואשקי" הגמרא פוסקת הלכתא אף בזה. רמב"ן רשב"א ריטב"א.

ובתוספות ר"י הזקן כתב, שמאחר שהגמרא הקשתה סתירה לדברי רב נחמן מבריייתא שמשמע לכאורה שהברייתא חולקת עליו, לפיכך הגמרא הוצרכה לפסוק כרב נחמן כדי לומר שהתירוץ שהגמרא תירצה, הוא תירוץ נכון.

261. מדובר בבת שעדיין לא הביאה סימני בגרות ולפיכך ביד אביה לקדשה. רש"י.

262. לדעת רבי אליעזר עדי מסירה מועילים בגט. [גיטין פו א] ולכן שטר שנכתב על החרס כשר אף על פי שחרס יכול להזדייף. אבל לדעת רבי מאיר שגט צריך עדי מסירה, גט שכתוב על חרס פסול. תוספות וראשונים. עיין שם.

263. אם היה בשטר שוה פרוטה, אזי האשה יכולה להתקדש בו מדין כסף. לפיכך התנא

והכא, וגם כאן, בקידושין, אנו מפרשים את אופן קניית השטר מעניינא דקרא, מתוך משמעות הכתוב בענין קידושין –

התם, במכר, כתיב [ויקרא כה]: "ומכר מאחוזתו". ומשמע שבמוכר תלה רחמנא את עשיית הקנין, ולפיכך הוא זה שכותב את השטר. (266) ולכן הוא כותב בו "שדי מכורה לך", ונותנו לקונה.

ואילו הכא, בקידושין, כתיב [דברים כב]:

"כי יקח איש אשה". ומשמע שבבעל תלה רחמנא את עשיית מעשה הקידושין. (267) ולפיכך הבעל הוא זה שכותב את שטר הקידושין, ולכן הוא כותב בו "בתך מקודשת לי", ונותנו לאביה, המקנה אותה לו.

ותמהינן: הרי התם, במכר, נמי כתיב [ירמיה לב] "שדות בכסף יקנו". כלומר, הקונים יקנו שדות בכסף, ומשמע שמעשה קניית השדה הוא על ידי קניית הקונה, (268) ולא על ידי מכירת המוכר. (269)

ותירץ: "כי יקח נאמר בענין קידושי כסף ולא בענין קידושי שטר. עיין שם ועיין רשב"א.

266. בפשטות כוונת הגמרא לומר: מדוע הכתוב תלה את קנין השדה במוכר? מפני שהוא זה שכותב את השטר, נמצא שעיקר הקנין נעשה על ידו, והפסוק מתייחס לקנין שטר בלבד, אבל בקנין כסף בודאי הקונה הוא זה שנותן את הכסף, וכן כתב תוספות הרא"ש.

אבל מדברי הרמב"ן והרשב"א מבואר ש"במוכר תלה רחמנא" היינו שהמוכר הוא זה שצריך לומר "שדי מכורה לך", בין אם הקנין נעשה על ידי כסף [שנותן הלוקח למוכר], ובין אם הקנין נעשה על ידי שטר. ולפיכך יש לומר שבקנין שטר המוכר הוא זה שכותב בשטר "שדי מכורה לך".

[ואף על פי שלא שמענו בשום מקום שצריך שדוקא המוכר יאמר "שדי מכורה לך", ולא הלוקח, יתכן שלמסקנת הגמרא להלן אכן נדחה הדין הזה ואין לומדים מ"ומכר מאחוזתו" שבמוכר תלה רחמנא, וכן אין לומדים מ"שדות בכסף יקנו" שבלוקח תלה רחמנא, ועיין היטב בלשונו הרמב"ן והרשב"א. ובפנ"ד"ה התם נמי ובעצמות יוסף הלכה כד. ואכמ"ל].

267. אף על פי ש"כי יקח" נאמר על קידושי

כסף ולא על קידושי שטר, בכל זאת מקישים את כל מיני ההיות [הקידושין] זה לזה. רמב"ן, רשב"א, תוס' הרא"ש. ועיין ריטב"א ופני יהושע.

268. אף על פי שאין ספק שבקנין כסף הקונה הוא זה שמשלם את הכסף ולא המוכר, בכל זאת הגמרא הקשתה שנלמד מהפסוק "שדות בכסף יקנו" שהמוכר צריך לומר "שדי מכורה לך", ואין די בכך שהלוקח יאמר "שדך מכורה לי". רמב"ן. וזה כשיטתו המובאת לעיל הערה 266. אבל תוספות הרא"ש [הובא בהערה הנ"ל] פירש לעיל שהפסוק "ומכר מאחוזתו" מתייחס לקנין שטר בלבד – שהמוכר הוא שכותב את השטר, ואינו מתייחס לקנין כסף. ולשיטתו הוצרך לפרש שגם קושית הגמרא כאן מתייחסת לשטר – שנאמר בהמשך הפסוק: "שדות בכסף יקנו" – וכתוב בספר, וחתום, משמע שהקונה הוא הכותב את ה"ספר" [שטר]. [ועיין שם מה שפירש בתירוץ הגמרא לשיטתו].

269. אף על פי שפסוק זה מתייחס לקנין כסף ולא לשטר, בכל זאת ראוי להקיש את כל קניני השדה זה לזה [כשם שהוקשו ההיות זה לזה] רמב"ן רשב"א.

ולדברי תוספות הרא"ש שהובאו בהערה

ואם כן, מדוע המוכר הוא זה שכותב את השטר?

ומתריצין: מאחר וכתוב בענין שדה "ומכר מאחוזתו", ומוכח מכאן שבשדה תלתה התורה את מעשה הקנין במוכר, לכן בהכרח, שבפסוק השני, קרי ביה, יש לך לקרוא את האמור בפסוק "שדות בכסף יקנו", כאילו נאמר "יקנו", בפת"ח, תחת האות י'. דהיינו, שהמוכרים הם אלו שיקנו את שדותיהם לקונים.

ודחינן את התירוץ: מאי טעמא קרית ביה "יקנו"? מדוע אתה קורא יקנו בפת"ח תחת האות י'? — הרי זה משום דכתיב בענין שדה "ומכר מאחוזתו", שמוכח ממנו שבמוכר תלה הכתוב את הקנין!

ואם כן קשה: הכי נמי, גם בענין קידושין, קרי ביה, תקרא את הפסוק "כי יקח" כאילו נאמר בו "כי יקח" בפת"ח תחת האות י'!

וכך תהיה משמעות הפסוק: כי יקיח איש [אבי נערה] אשה [את בתו] לבעל.

והראיה שאת מעשה הקידושין עושה אבי הנערה, מהא דכתיב [דברים כב] בפרשת מוציא שם רע, שאביה של הנערה אשר הוציא עליה בעלה שם רע [שזינתה בזמן אירוסייה], בא לבית דין, ואומר להם: את

בתי נתתי לאיש הזה, והוא שם לה עלילות דברים.

וכיון שאמר הכתוב "את בתי נתתי", מוכח שהאב הוא זה שמקנה את בתו לבעל!

ומכח קושיא זו נדחה התירוץ (270) שיש לקרוא את הפסוק כאילו נאמר "שדות יקנו" בפת"ח, וחוזרת הקושיא, שאמנם במכר נאמר "ומכר מאחוזתו", אבל, הלא נאמר גם "שדות בכסף יקנו", ומשמע שקנין הקרקע תלוי בקונה ולא במוכר! ומדוע המוכר כותב את השטר?

אלא, אמר רבא תירוץ אחר: הלכתא נינהו! כך נאמרה הלכה למשה מסיני, (271) שבקידושי אשה הבעל הוא זה שכותב את שטר הקידושין. ואילו במכר שדה, המוכר הוא זה שכותב את שטר המכירה.

ואסמכינהו רבנן — אקראי. חכמים הסמיכו וחיזקו את ההלכה הללו, שנאמרו למשה מסיני, על סמך הפסוקים "ומכר מאחוזתו", ו"כי יקח", אף על פי שאין הפסוקים הללו ראייה גמורה, שהרי מצינו פסוקים המורים אחרת. (272)

ואיבעית אימא תירוץ אחר:

התם נמי, (273) גם שם, בפסוק "שדות בכסף

הקודמת אין צריך להגיע לזה. ועיין ריטב"א ופני יהושע.

270. [עייין לעיל הערה 266 בסוגריים].

272. על פי ריטב"א. ע"ש. אבל תוספות מפרשים שרק שטר קנין שדה נלמד מהלכה למשה מסיני. אבל שטר קידושין נלמד מ"כי יקח". עיין בתוס' ובהערות שם.

273. יש לבאר את לשון הגמרא כאילו נאמר: "ואי בעית אימא 'התם כתיב נמי' ואקח". כלומר, מלבד מה שנאמר בתורה "ומכר

271. רש"י ופירוש ראשון בתוספות, ותוספות ר"י הזקן. ועיין פירוש נוסף בתוספות.

יקנו", שהבאנו ממנו ראיה שהקונה הוא זה שעושה את מעשה הקנין, ולפי זה הוא זה שצריך לכתוב את השטר – יש להוכיח מן הכתובים שאין הקונה כותב את השטר, אלא המוכר הוא זה שכותב אותו.

כי בספר ירמיה [פרק לב, מפסוק ו והלאה] מסופר, שהקב"ה ציוה את ירמיהו לקנות את שדהו של בן דודו, חנמאל בן שלם, אשר בענתות.

ואכן ירמיהו קנה ממנו את השדה.

וכך נאמר שם: ואקנה את השדה מאת חנמאל בן דודי. ואקח את ספר [שטר] המקנה.

כלומר, ירמיהו שהיה הקונה, קיבל את שטר המכירה מיד חנמאל שהיה המוכר.

ומוכח שגם בפסוק זה, המוכר הוא זה שכותב בשטר "שדי מכורה לך", ונותן אותו ללוקח.

אבל בקידושין נאמר "כי יקח", ולפיכך הבעל הוא הקונה, והוא הכותב בשטר "בתך מקודשת לי", ונותנו לאב. (274)

ועתה הגמרא מביאה מימרא של רב נחמן, בענין קידושי שטר:

אמר רבא אמר רב נחמן: כתב לו הבעל, לאביה של הקטנה או הנערה, על הנייר, או על החרס, אף על פי שאין בו שוה פרוטה:

בתך מקודשת לי.

או כתב לו: בתך מאורסת לי.

או "בתך לי לאינתו [לאשה]" –

הרי בין אם קבלת השטר נעשתה על ידי אביה, שהאב קיבל את השטר מידי הבעל.

ובין אם קבלת השטר נעשתה על ידי האשה עצמה, שהיא קיבלה את השטר מידי הבעל, מדעתו של האב –

הרי היא מקודשת.

וכלבד שהקידושין היו מדעתו של האב.

כלומר, אף על פי שקבלת השטר יכולה להעשות על ידי הבת, אין הקידושין מועילים אלא אם כן נעשו מדעתו של האב.

מאחוזתו, יש להוכיח אף מהפסוק "ואקח את ספר המקנה" שהמוכר כתבו. רש"ש.

274. קשה: א. הרי מלבד שנאמר בקידושין "כי יקח" הרי נאמר גם "את בתי נתתי", ומשמע שהאב עושה את מעשה הקידושין ולא הבעל! ב. בקנין שדה נאמר "שדות בכסף יקנו", ומשמע שהקונה עושה את הקנין!

כן הקשה עצמות יוסף. [עיינן שם מה שתירץ].

ובפני יהושע ביאר שלמסקנת הגמרא יש

להעמיד את הפסוק "את בתי נתתי" במסירה לחופה [ולא בקידושין], והפסוק "כי יקח מדבר בקידושין, ולפיכך האיש כותב את שטר הקידושין.

ובענין קניית שדה יש לומר, שהפסוק "שדות בכסף יקנו" מדבר בקנין כסף בלבד, שהוא נעשה על ידי הקונה, אבל קנין שטר נעשה על ידי הלוקח, כמו שמוכח מהפסוק "ואקח את ספר המקנה".

[על פי פני יהושע ד"ה אמר רבא, וד"ה התם נמי, עיינן שם שביאר מדוע הגמרא נקטה

והוא, וכל זה מדובר, בבת שעדיין לא בגרה, והאב הוא הזכאי בקידושיה. (275) ולפיכך צריך שהקידושין יהיו מדעתו של האב.

כמה דברים אמורים ששטר הכתוב בו "בתך מקודשת לי", הרי הוא שטר כשר, גם אם קבלתו הבת, מדעת אביה — כאשר הבת היא קטנה או נערה. (276)

אבל משבגרה, ושוב אין לאביה זכות בקידושיה, צריך השטר להכתב לגביה, ולא לגבי אביה. ולכן, אם —

כתב לה לאשה בוגרת על הנייר או על החרט, אף על פי שאין בו שוה פרוטה: הרי את מאורסת לי — מקודשת.

בין אם קבלת השטר נעשתה על ידי אביה עברה, ובין אם קבלת השטר נעשתה על ידי האשה עצמה.

ומועילה קבלת השטר על ידי אביה עברה, רק אם הקידושין נעשו מדעתה של האשה.

כלומר, אף על פי שהאב יכול לקבל את שטר הקידושין, אין הקידושין מועילים אלא אם כן נעשו מדעת האשה עצמה, שהיא אמרה לו לקבלם.

והוא, וכל זה מדובר, אחרי שבגרה, שאז הבת זכאית בקידושיה, ולפיכך צריך שהקידושין יהיו מדעתה. (277)

נחשבת כקבלת אביה [הרמב"ן, הרשב"א, והרא"ש בשם הראב"ד].

[ב] אמנם אין שליחות לקטן לזכות לאחרים, אבל יש שליחות לקטן לזכות לעצמו. ולפיכך הקטנה זוכה בשטר קידושין לעצמה בשליחות אביה, מאחר שהקידושין הם לטובתה, וקטן יש לו דין זכיה כשדעת אחרת מקנה לו [כלומר, אילו הקטנה לא היתה יכולה לזכות לעצמה, אם כן בודאי שהיא לא תוכל לזכות גם בשליחות אביה, שהרי אין מעשיה מעשה "זכיה" כלל, אבל מאחר שהאיש נותן לה את השטר שתזכה בו, הרי באופן כזה ש"דעת אחרת מקנה", קטן יכול לזכות לעצמו. ולפיכך היא יכולה לזכות ולקדש את עצמה בשליחות אביה]. רא"ש כאן ולהלן סוף סימן כה.

[ובבית שמואל סימן לו ס"ק ז כתב שיש נפקא מינה להלכה בין טעמיהם של הרמב"ן והרא"ש].

276. ראה להלן בהערה הבאה.

277. כך פירש רש"י [וזו לשונו: "והא דבעינן

בקושיא ש"את בתי נתתי" מדבר בקדושין, וכן שאין לחלק בין שטר לכסף בקנית שדה].

275. מלשון הגמרא משמע שמדובר בין בנערה ובין בקטנה, כל זמן שלא בגרה.

אך קשה: קטנה אינה בתורת שליחות, ואם כן כיצד יתכן שבת קטנה יכולה לקבל קידושין מדעתו של האב?

ונחלקו הראשונים בדבר:

[א] יש אומרים שהברייתא אינה מדברת אלא בנערה בלבד, אבל קטנה אינה יכולה לקבל קידושי שטר, מאחר שאינה בתורת שליחות. [אבל בידה לקבל קידושי כסף כמבואר להלן יט א: אומר אדם לבתו הקטנה "צאי וקבלי קידושין", וזהו מדין ערב], ר"ן, ריטב"א, מאירי. [ב] ויש אומרים שהברייתא מדברת בין בנערה ובין בקטנה [רמב"ן, רשב"א, רא"ש, ראב"ד].

ונאמרו שני טעמים מדוע [לדעה זו] בת קטנה יכולה לקבל קידושין מדעת אביה —

[א] אף על פי שהקטנה אינה נעשית שליח, בכל זאת קידושיה מועילים מדין ערב, שקבלתה

אבל לפני שבגרה, הקידושין נעשין מדעת האב, ואפילו בעל כרחה של הבת.

ועתה דנה הגמרא בשאלה האם שטר הקידושין צריך להכתב לשמה —

בעי [שאל] רבי שמעון בן לקיש: שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה של האשה

המתקדשת, אלא לשם אשה אחרת בעלת שם דומה, ונמלך בו המקדש מלקדשה, ורוצה עתה לתת את השטר הזה לאשה הזו — מהו דינו?

האם צריך שבשעת הכתיבה יהיה בדעתו של הבעל לכתוב את השטר הזה כדי לקדש בו את האשה הזאת. או שגם אם היתה דעתו

דעתא דידה — והוא שבגרה].

והנה בגמרא עצמה מובאים שני חילוקים בין הרישא [בשלא בגרה] לסיפא [בבגרה]:

[א] ברישא — מקודשת מדעתו, ובסיפא — מקודשת מדעתה.

[ב] ברישא — כתוב בשטר "בתך מקודשת לי". ובסיפא — כתוב בשטר "הרי את מקודשת לי".

ומלשון רש"י בסיפא משמע, שבא להדגיש כי מה שאמר רב נחמן "והוא שבגרה", מתייחס רק לכך שצריך את דעתה, אבל הלשון "הרי את מקודשת לי" מועילה אפילו בשלא בגרה.

אבל לעיל ברישא ששנינו "והוא שלא בגרה", רש"י לא אמר דבר, ומשמע כי מה ששנינו ברישא "והוא שלא בגרה", מדובר לענין שני דברים:

[א] הלשון "בתך מקודשת לי" מועילה דוקא בשלא בגרה. אבל בבגרות אם כתב "בתך מקודשת לי" — אינה מקודשת.

[ב] מה ששנינו שצריך שהקידושין יהיו מדעתו, מדובר דוקא בשלא בגרה. אבל בבגרה, הקידושין צריכים להיות מדעתה.

ומכאן שלדעת רש"י, הלשון "הרי את מקודשת לי", מועילה בין בבגרה ובין בשלא בגרה. ואילו הלשון "בתך מקודשת לי" אינה מועילה אלא בשלא בגרה.

והראשונים נחלקו בדינים הללו:

[א] בענין בת שלא בגרה נאמרו שלש דעות:

דעה א: המקדש יכול לכתוב בשטר "בתך מקודשת לי", או "הרי את מקודשת לי", ולתת את השטר בין לאביה ובין לה עצמה מדעת האב. [ריטב"א].

דעה ב: אם נותן לה את השטר, יכול לכתוב בו בין "הרי את מקודשת", ובין "בתך מקודשת". ואם נותן את השטר לאביה אינו יכול לכתוב "הרי את מקודשת", אלא כותב "בתך מקודשת לי" [רמב"ן רשב"א].

דעה ג: אפילו אם נותן את השטר לה עצמה, אינו יכול לכתוב בו "הרי את מקודשת לי". אלא כותב בו: "בתך מקודשת לי" מאחר שכח הקידושין הוא של האב. אלא, שבשעה שהוא נותן לבת את השטר, הוא אומר לה "הרי את מקודשת לי" [ר"ן], והעתיקו הרמ"א בקצרה באבן העזר לו ז. ועייין במפרשי הש"ע שם].

[ומדברי רש"י הנ"ל נראה שחולק על דעה זו].

[ב] בענין אשה שבגרה:

לדברי הכל אם כתב בשטר "בתך מקודשת לי" ונתנו לה עצמה — אינה מקודשת. ואם כתב "בתך מקודשת לי", ונתנו לאב מדעתה:

יש אומרים שמקודשת [רמב"ן בפירוש ראשון], וריטב"א].

יש אומרים שאינה מקודשת מפני שאין האב שייך בקידושה כלל. [רמב"ן בפירוש שני, רשב"א, ר"ן].

בשעת כתיבת השטר לקדש בו אשה אחרת, ונמלך מלקדשה, יכול הוא עתה לתתו לאשה זו, אם יש לה שם דומה.

וצדדי הספק הם:

האם הויות ליציאות מקשינן. האם ראוי להקיש ולהשוות את דין ההויות [הקידושין], לדין היציאות [הגירושין], ולומר —

ב-ט **מה**, כמו שביציאה בעינן, צריכים אנו שיהיה הגט כתוב לשמה של האשה המתגרשת, לפי שנאמר [דברים כד] "וכתב לה", ודרשו חכמים: "לה" — לשמה!

אף הוייה [קידושין], בעינן לשמה.

או דלמא, שמא נאמר, שהויות להדדי מקשינן. אנו מקישים ומשוים את כל קניני ההויות [הקידושין] זה לזה (א²⁷⁷) —

מה הוייה דקידושי כסף — לא בעינן, לא צריכים אנו להטביע את צורת המטבע שמקדשים בו את האשה לשמה של האשה המתקדשת —

אף הויה דשטר — לא בעינן שיכתב השטר לשמה!

בתר דבעיא — הדר פשטה. לאחר שריש לקיש הסתפק בזה, חזר הוא עצמו ופשט את הספק:

הויה ליציאה מקשינן.

שהרי, מנין למדנו בכלל את קידושי שטר?

— **דאמר קרא** [דברים כד] "ויצאה והיתה" (278)

מכך שהוקשה הויה ליציאה, למדנו כי כשם שהאשה מתגרשת בשטר, כך היא גם מתקדשת בשטר.

ולפיכך אף לענין כתיבת השטר לשמה, יש להקיש את ההויה ליציאה. וצריך שגם שטר הקידושין יכתב לשמה, כמו שטר הגט (279)

וממשיכה הגמרא לדון בענין נוסף הקשור להיקש הויה ליציאה:

איתמר: שטר קידושין שכתבו לשמה, לשם קידושי אשה פלונית, ושללא מדעתה, שלא שאל את האשה לפני כתיבת השטר, האם היא מסכימה להתקדש לו בשטר. ואחרי שכבר כתב את השטר הודיע לה, והסכימה לכך, וקיבלה ממנו את השטר (280) —

277א'. שנאמר [דברים כד]: "והיתה לאיש אחר". כלומר האשה התקדשה לאיש אחר, והכתוב כלל כאן את כל מיני ההויות במילה אחת, ולפיכך יש להקיש את ההויות זה לזה [על פי רש"י כתובות עד א ד"ה הויות להדדי].

278. "וכתב לה ספר כריתות [גט] 'ויצאה' מביתו, והלכה 'והיתה' [והתקדשה] לאיש אחר". הכתוב הסמיך כאן את היציאה [בגט] אל ההויה [בקידושין], להקישם זה לזה — כשם שהאשה יוצאת מרשות בעלה על ידי שטר [גט], כך היא

נכנסת לרשות בעלה על ידי שטר קידושין. לעיל ה.א.

279. לפיכך צריך שהבעל יצוה את הסופר לכתוב את הגט לשם אשה פלונית, ריטב"א, ע"ש.

280. כך פירש רש"י. ומשמע מפירושו שאם נמלך באשה לפני כתיבת השטר, הרי זה בכלל "מדעתה", והשטר כשר לדברי הכל [בירורי השיטות].